

Міністерство освіти і науки України
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

04074. Київ, Вишгородська, 19

Тел. 430-02-60, 430-43-90

e-mail: nenc@nenc.gov.ua

«20» жовтня 2022 р.

№ 194

**Інформаційно-методичний матеріал
«Волонтерська проєктна діяльність здобувачів освіти»**

Повномасштабна війна змусила багатьох людей опинитись у скрутній ситуації. Окрім допомоги держави, на поміч прийшли волонтери. Відтак сотні тисяч людей приєдналися до волонтерського руху: допомагають у гуманітарних штабах, плетуть маскувальні сітки, закупають амуніцію тощо.

Волонтери та волонтерська діяльність стали справжньою візитівкою України з початком повномасштабного вторгнення Росії на територію нашої держави. Українські волонтери дивують, вражають та надихають своєю цілеспрямованістю, невтомністю та витримкою. Як стати волонтером в Україні зрозуміли ще у 2014-му, але після 24 лютого 2022-го напрями волонтерства змінилися та набули загальнонаціонального масштабу.

Зі збільшенням волонтерської спільноти виник також ряд проблем, зокрема через поширені стереотипи та незнання основних засад руху.

Волонтером може стати кожен та кожна, хто прагне зробити внесок у перемогу України. Однак щоб якісно та ефективно допомагати населенню чи військовим у час війни, важливо розуміти, що таке волонтерство та як воно працює.

Загальна інформація

Законодавче регулювання волонтерства в Україні

Питання діяльності волонтерів регулюється Законом України “Про волонтерську діяльність” (далі – Закон України №3236-VI), у ст. 1 якого зазначено основні положення щодо тих осіб, які можуть стати волонтерами. Зокрема, волонтерами можуть стати громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, які є дієздатними. Особи віком від 14 до 18 років здійснюють волонтерську діяльність за згодою батьків (усиновлювачів), прийомних батьків, батьків-вихователів або піклувальника.

Джерела фінансування волонтерської діяльності

Джерелами фінансування волонтерської діяльності є кошти фізичних осіб, громадських та благодійних організацій, інших юридичних осіб, міжнародних організацій, добровільні внески волонтерів, а також інші джерела, не заборонені чинним законодавством.

Визначення термінів

Волонтер - фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану, благодійну, неприбуткову та вмотивовану діяльність, що має суспільно-корисний характер. Волонтером може бути особа, якій виповнилося чотирнадцять років.

Волонтерська діяльність (волонтерство) - соціально спрямована, благодійна, неприбуткова, вмотивована, суспільно корисна діяльність, що провадиться волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом виконання робіт та надання послуг громадянам, організаціям та суспільству в цілому.

Волонтерська організація - зареєстроване в установленому порядку неприбуткове об'єднання громадян або благодійна організація, для яких провадження волонтерської діяльності є статутним видом діяльності.

Волонтерська допомога - роботи та послуги, що виконуються (надаються) суб'єктами волонтерської діяльності громадянам, підприємствам, установам, організаціям.

Волонтерський проєкт - це планування та виконання ряду волонтерських дій.

Мета волонтерської діяльності:

Метою волонтерської діяльності є розвиток громадянської свідомості, патріотичного виховання, посилення суспільної згуртованості громадян України на основі загальнолюдських цінностей і національних традицій.

Принципи волонтерської діяльності:

волонтерська діяльність здійснюється на принципах:

- 1) неприбутковості;
- 2) добровільності;
- 3) доброчинності;
- 4) законності;
- 5) гуманності;
- 6) етичності;
- 7) конфіденційності;
- 8) суспільної корисності;
- 9) доступності та відкритості;

10) невтручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб у волонтерську діяльність.

Основні напрями волонтерства:

1. Соціальне волонтерство

Шефство, відвідини, організація заходів для привернення уваги до конкретної соціальної проблеми, діяльність, спрямована на допомогу особам із інвалідністю, вихованцям і вихованкам дитячих будинків, людям похилого віку, ветеранам і ветеранкам АТО/ООС, їхнім родинам, внутрішньо переміщеним особам та їх родинам, сім'ям, які потрапили у складні життєві обставини, хворим людям, малозабезпеченим сім'ям тощо.

«Нехай в Україні буде мир!», «Допоможемо бійцям!», «Повертайтеся додому живими!» — ці та інші гасла чуємо щодня у школі, на вулиці, у соцмережах. Люди, збирають кошти, відправляють продукти, ліки, речі в зону АТО, з радістю зустрічають своїх героїв, котрі повернулися зі Сходу. Напружена ситуація в нашій країні вимагає рішучих дій від дорослих, та не залишила байдужими дитячі серця.

Діти – майбутнє нашої країни. І цілком зрозуміло, що у них виникають питання – що вони можуть зробити для допомоги, чим можуть бути корисними у важкі для всієї України часи через військове вторгнення росії.

Ситуація в країні призвела до підняття патріотичного духу серед учнівської молоді та зростання волонтерського руху в закладах позашкільної освіти. Усім відомо, що армія активно підтримується силами волонтерів. У такий непростий для нашої країни час волонтери закладів позашкільної освіти також не змогли залишитись осторонь. Молодь намагається допомогти нашим захисникам усім чим можуть: ліками, продуктами харчування, одягом, засобами особистої гігієни. Наш громадянський обов'язок - допомогти та підтримати бійців Збройних сил України, всіх військових формувань, що захищають нашу Батьківщину та нашу свободу.

У закладах позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку проводиться безліч благодійних акцій, ярмарок для допомоги нашим захисникам, зокрема: - акції «Допоможи воїнам», «Підтримай українську армію», «Вітальна листівка для військових» - збір теплих речей, термобілизни, а також засобів гігієни, продуктів харчування, дитячі листи, малюнки, браслети.

Наприклад: 14 жовтня 2022 року, в свято приурочене до Дня Захисників та Захисниць України, працівники Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді Міністерства освіти і науки України, організували збір врожаю, який було передано до лав ЗСУ з подякою за мирне небо!

До Дня захисників та захисниць України вихованці Донецького обласного еколого-натуралістичного центру готували вітальні листівки, малюнки, обереги, печиво. Всі подарунки передано військовослужбовцям, які наразі захищають Україну від окупантів. Діти з теплими побажаннями, зі словами вдячності звернулися до воїнів-героїв через роботи, виготовлені власноруч. Чекаємо з нетерпінням кожного захисника з Перемогою у себе вдома – в Україні!

2. Екологічне волонтерство

Спрямоване на охорону довкілля, озеленення, відродження лісових зон і парків, допомогу безпритульним тваринам тощо.

Наприклад: з метою підтримки ініціативи Президента України Володимира Зеленського щодо заліснення України і поширення культурно-екологічного руху «Зв'язок поколінь» під гаслом «Посади дерево за себе та за свого друга, який поліг за Україну!» розпочато масову висадку дерев у областях, де не ведуться активні бойові дії, зокрема на Хмельниччині. Прикладом цієї суспільно важливої роботи, є Управління освіти виконавчого комітету Нетішинської міської ради, очолюване начальником управління Ольгою БОБІНОЮ, що спільно з Державним підприємством «Славутське лісове господарство», місцевими закладами позашкільної освіти «Центр туризму і краєзнавства учнівської молоді», Будинком дитячої творчості та Клубом «Юний технік» організували колективну участь працівників у проведенні заходів Всеукраїнської акції з озеленення довкілля і розпочали висадку дерев на своїх територіях.

Також нетішинські позашкільники, за підтримки шефів-лісівників, долучилися в ці дні до участі у Всеукраїнській акції «Закладка парку «Дерева Перемоги» на базі НЕНЦ, приуроченої киянами до Дня захисника та захисниць України і Дня українського козацтва.

Поширюється наразі зоозахисне волонтерство. Бо під час війни тварини потребують допомоги так само, як і люди. На базі закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку створюються зоохостели, для тварин, які залишилися без господарів.

Серед найбільш популярних: волонтерство на екологічній толоці (прибиранні.)

3. Онлайн-волонтерство, або е-волонтерство

Діяльність, яка реалізується вільно і свідомо на користь інших людей із єдиною умовою: діяльність має реалізуватися за допомогою інтернету. Наприклад, адміністративні завдання (модерація, координація), збирання пожертв, креативні завдання (створення веб сторінок, дизайн, редагування), реклама, інформаційне розповсюдження, долучення до українського

кібервійська: приєднання до чатботів у Telegram, за допомогою яких можна блокувати канали розповсюдження дезінформації, розвінчувати міфи та фейки; віртуальне партизанство - надсилання скарг на прокремлівських агітаторів до адміністраторів соцмереж і чатів.

Наприклад: з 17 по 24 вересня 2022 року колектив вихованців та педагогів комунального закладу «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради приєднався до Всесвітнього дня прибирання «World Cleanup Day» під гаслом «Хай небо буде мирним, а Україна чистою!». Війна внесла свої корективи, тому дотримувались більш безпечних форматів прибирання: цифрове та індивідуальне, колективне (тільки на дозволених представниками місцевого самоврядування територіях).

Учасників акції було ознайомлено з нормами безпеки за вимогами обмежень воєнного часу, які розробила команда організаторів найбільшого екоруху країни «Let's do it Ukraine» спільно з військовими та експертами. Разом з мільйонами учасників у 191 країні світу вихованці гуртків приєдналися до безпечного дистанційного прибирання онлайн, очистивши близько 1000 Гб від цифрового сміття комп'ютери, ноутбуки, телефони, планшети.

Створені інформаційно-просвітницькі відеоролики про особливості цифрового прибирання та його важливість для довкілля розміщено за посиланнями:

<https://youtu.be/8IT9mWvI1wc> <https://drive.google.com/file/d/1gn8rTzPBMVvFmibV1oGNxQLBqULtNJL/view?usp=drivesdk>

Під час інформаційних хвилин, бесід, інструктажів педагогічні працівники вчили вихованців закладу сортувати сміття, закликали збирати вторинну сировину та не допускати засмічення природи.

У чому користь волонтерства?

Волонтерство розвиває соціальні, громадянські та емоційні навички, які є ключовими для концепції Нової Української Школи. Ці компетентності необхідні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті. Волонтерство допомагає розвивати комунікаційну компетентність: здобувачі освіти вчаться висловлювати свою позицію, приймати аргументи інших, вести дискусію.

Волонтерська діяльність корисна як для людей, які шукають допомоги, так і для самих волонтерів, тому що волонтерство, це спосіб: набувати нові навички; будувати соціальні відносини; реалізовувати на практиці свої моральні та релігійні принципи; відчувати себе здатним щось зробити/змінити; знайти підтримку й друзів.

Волонтерство є відносно новим явищем у діяльності закладів загальної середньої та позашкільної освіти.

У закладах освіти волонтерські групи можна формувати за конкретними напрямками діяльності, а саме:

- **соціальною** – підтримка і допомога тим, хто опинився у важкій життєвій ситуації, тимчасово переміщеним із зони екологічних і техногенних катастроф, військових дій та окупованих територій, хворим, самотнім, особам з фізичними обмеженнями та іншим, а також участь у створенні середовища, сприятливого для гармонійного розвитку дітей тощо;
- **пошуково-красознавчою** – поглиблене вивчення історії та природи рідного краю; догляд за похованнями видатних людей і героїв; створення літописів; створення та поповнення музеїв бойової слави; вшанування ветеранів і учасників бойових дій тощо;
- **екологічною** – збереження та відновлення природи, турбота про благоустрій міст і сіл; пропагування екологічно-доцільної поведінки тощо;
- **культурологічною** – відродження і пропагування культурних цінностей народу, етносів, народних ремесел; поглиблене вивчення традицій рідного краю; мистецька діяльність тощо.

Про такі можливості педагог закладу освіти інформує здобувачів освіти, але вони мають самі приймати рішення, за яким напрямом хотіли б бути волонтерами.

В організації волонтерського руху у закладі загальної середньої та позашкільної освіти:

- потрібна згода батьків кожної дитини;
- недопустиме примушування;
- уведення з цього приводу наказів по закладу освіти;
- необхідно навчати дітей бути волонтерами.

Програму волонтерства для здобувачів освіти необхідно розробляти такою, щоб вона була посиленою, відповідала їхнім віковим можливостям та не заважала навчанню.

Для усвідомлення цінності своєї добродійної діяльності, підкріплення мотивації для подальшої участі у волонтерському русі здобувачам освіти необхідно забезпечити соціальну рефлексію, тобто, можливість побачити себе і результати своєї діяльності сторонніми очима, допомогти їм проаналізувати власні досягнення і труднощі, що сприятиме розвитку їхньої самосвідомості і особистісному зростанню.

В жодному разі не можна однозначно критикувати чи негативно оцінювати зусилля дітей допомогти іншим. Краще навчити робити їх це найліпшим чином- компетентно, не принижуючи інших, зберігаючи особистісну гідність.

Для організації ефективної діяльності у сфері волонтерства, можна скористатися методичними рекомендаціями «Добродійна діяльність школярів» за

посиланням:
<https://lib.iitta.gov.ua/9919/1/%D0%94%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0>

%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D1%80%D1%96%D0%B2.pdf які пропонує Інститут проблем виховання НАПН України (Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах Комісією з проблем виховання дітей та учнівської молоді Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України (протокол № 1 від 03 березня 2015 р.; лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України № 14.1/12-Г-94).

Основні тези:

1. Волонтерський рух є одним із напрямів діяльності учнівського самоврядування.
2. Членами волонтерського руху можуть бути здобувачі освіти, що досягли 14 років, молодші школярі – тільки у співпраці та взаємодії з педагогами.
3. Головна мета волонтерського руху в закладах загальної середньої та позашкільної освіти – відродження кращих вітчизняних традицій доброчинності; виховання у здобувачів освіти таких соціально-значущих якостей особистості, як альтруїзм, милосердя, відповідальність, ініціативність; формування соціально-активної, громадянської, соціально-моральної позиції особистості.
4. Основні завдання волонтерського руху у в закладах загальної середньої та позашкільної освіти: гуртування колективу здобувачів освіти навколо добрих справ; задоволення духовних інтересів та потреб молоді; патріотичне виховання; організація змістовного дозвілля; профілактика девіантної поведінки і шкідливих звичок; пропагування здорового способу життя; підтримка просоціальних ініціатив дітей та учнівської молоді; налагодження партнерства закладів освіти з органами державної влади та громадських організацій у реалізації просоціальних ініціатив.
5. Принципи діяльності школярів-волонтерів: участь здобувачів освіти у волонтерському русі є добровільною; волонтерська діяльність є неприбутковою, корисною для інших та суспільства в цілому; волонтерська діяльність здобувачів освіти повинна бути посиленою; гарантованість безпеки волонтерської діяльності учнівської молоді.
6. Кодекс волонтера: волонтер повинен бути: безкорисливим, чуйним до проблем інших, милосердним, толерантним, відповідальним, ініціативним.

Також, корисним ресурсом для організації волонтерства в закладах позашкільної та загальної середньої освіти, а також оцінювання волонтерської діяльності є матеріали Всеукраїнського фонду «Крок за кроком» (навчально-методичний посібник «Волонтерство» із серії науково-методичних матеріалів «Стандарти громадсько-активної школи»).

Волонтерська діяльність студентів

Нині в Україні активно розвивається волонтерських рух серед студентської молоді. Студентські волонтерські групи працюють майже при кожному закладі вищої освіти, центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, численних громадських організаціях, здійснюючи переважно соціально-педагогічну роботу у профілактичному, просвітницькому, реабілітаційному, рекреативному, фандрейзинговому, інформаційно-рекламному, охоронно-захисному та соціально-побутовому напрямах. Студенти різних закладів освіти різного типу в переважній більшості працюють як волонтери в організаціях під час проходження практики. Після її закінчення багато з них залишається працювати волонтерами в організації, яка за профілем близька до їхньої майбутньої професійної діяльності.

Наприклад: студенти Києво-Могилянської академії теж активно організували вечір зі С. Вакарчуком, де було зібрано майже півмільйона гривень, чверть з яких могилянці передали українським військовим. Студенти Львівського національного університету імені Івана Франка виготовляють ангеліків для військових. Проєкт називається «З Україною в серці творимо дива». З початком війни студенти від імені Криворізького державного педагогічного університету підготували відкритий лист до міжнародних університетів та організацій із закликом підтримати Україну та українську молодь. По всьому світу було розіслано понад 2000 листів до різних університетів та студентських організацій.

Розвиток волонтерства – важливе завдання для закладу освіти. Важливою умовою волонтерства здобувачів освіти є участь у ньому самої адміністрації закладу та педагогічного колективу, створення можливостей для здобувачів освіти ініціювати волонтерські акції, залучення до волонтерського руху представників громади – і як «експертів» у конкретній галузі, і як тих осіб, що володіють найціннішим волонтерським ресурсом – прагненням змінити світ на краще.

Для закладу освіти це означає появу нового виду діяльності як для її керівників, так і для педагогів, здобувачів освіти, їхніх батьків, які самостійно ініціюють і проводять на добровільних засадах різноманітні акції та реалізують різноманітні проєкти – соціальні, екологічні, валеологічні, культурно-просвітницькі, інформаційні, дослідницькі тощо.

Сьогодні волонтерська діяльність знаходить все більше своїх прихильників. Сфери діяльності, в яких можна побачити безоплатну роботу добровольців, численні і різноманітні: від допомоги тваринам і благоустрою території до просвітницьких бесід, благодійних концертів і екологічних акцій або участі в ліквідації наслідків стихійних лих.

Отже, волонтерство – це спосіб захисту і утвердження загальнолюдських цінностей, використання кожною людиною своїх прав та обов'язків як члена

певної громади, налагодження взаємодії і доброзичливих взаємин між людьми. Рівень уваги країни до волонтерства засвідчує рівень розвитку в ній громадянського суспільства як сфери соціальних відносин та участі людей у громадському житті на противагу діям держави чи економіки.

Директор НЕНЦ

Володимир ВЕРБИЦЬКИЙ